

Analiza razvojnih izazova županija Slavonije, Baranje i Srijema

Cvitković, Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:528857>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna Ekonomija

Magdalena Cvitković
**ANALIZA RAZVOJNIH IZAZOVA ŽUPANIJA SLAVONIJE,
BARANJE I SRIJEMA**
Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Magdalena Cvitković

**ANALIZA RAZVOJNIH IZAZOVA ŽUPANIJA SLAVONIJE,
BARANJE I SRIJEMA**

Završni rad

Kolegij: Hrvatsko i europsko gospodarstvo

JMBAG: 0010236295

e-mail: mcvitkovic@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Komentor: dr. sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business in Osijek

University Undergraduate Study Programme Economics and Business

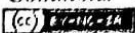
Magdalena Cvitković

**ANALYSIS OF DEVELOPMENT CHALLENGES IN THE
COUNTIES OF SLAVONIA, BARANJA, AND SRIJEM**

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na vlastitim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna trajnom pohranjivanju i objavljivanju mog rada u Institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, Repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom Repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan s dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Magdalena Cvitković

JMBAG: 0010236295

OIB: 09087079423

e-mail za kontakt: cvitkovicm0702@gmail.com

Naziv studija: Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: Analiza razvojnih izazova županija Slavonije, Baranje i Srijema

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 2024. godine

Potpis Cvitković Magdalena

Analiza razvojnih izazova županija Slavonije, Baranje i Srijema

SAŽETAK

Županije Slavonija, Baranja i Srijem (misleći pri tome na Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku i Vukovarsko-srijemsku županiju), smještene u istočnom dijelu Hrvatske, susreću se s nekoliko razvojnih izazova koji utječu na njihov gospodarski, demografski i društveni napredak. Analizom postojećeg stanja identificirani su najznačajniji problemi i prilike koje će oblikovati budućnost ovih krajeva. Dok se promatrane regije prvenstveno oslanjaju na djelatnosti nižih dohodovnih vrijednosti i tehnološke intenzivnosti (prerađivačka industrija pretežito temeljena na radno-intenzivnim sektorima i poljoprivreda), postoji hitna potreba za diverzifikacijom gospodarskih aktivnosti. Ključne strategije za gospodarski rast uključuju modernizaciju poljoprivrede, razvoj novih industrijskih sektora i poticanje inovacija i poduzetništva. Ulaganja u čiste tehnologije i energetske učinkovitost mogu dodatno poboljšati gospodarsku „sliku“ ovih županija.

Nadalje, ove se regije suočavaju s padom stanovništva zbog iseljavanja i niske stope nataliteta. Za suzbijanje ovog demografskog egzodusa neophodno je stvoriti atraktivne uvjete za život i rad. To zahtijeva poboljšanja u obrazovanju i zdravstvu, kao i inicijative za poticanje ostanka mladih obitelji na ovom području. Više „posla“, pretpostavlja bolje perspektive za ostanak mladih i zasnivanje obitelji. Razvoj infrastrukture ključan je za integraciju regije u nacionalna i europska tržišta, ali i poboljšanje opće društvene dimenzije razvoja. Modernizacija prometnih mreža, poboljšanje vodne i energetske infrastrukture te poboljšanje digitalne povezanosti temelj su budućeg razvoja. Ovakva ulaganja mogu poboljšati kvalitetu života i privući nova ulaganja.

Očuvanje prirodnih resursa i osiguranje održivosti svakako bi trebali biti prioriteti razvoja ovih županija. Strategije zaštite okoliša, uključujući organsku poljoprivredu i korištenje obnovljivih izvora energije, neophodne su za ublažavanje negativnih utjecaja na prirodni okoliš i osiguranje održivog razvoja.

Slavonija, Baranja i Srijem mogu se pohvaliti bogatom kulturnom baštinom i prirodnim ljepotama koje mogu poslužiti kao temelj razvoja turizma. Promicanje kulturnih i povijesnih atrakcija i širenje turističke infrastrukture mogu značajno doprinijeti gospodarskom rastu i otvaranju radnih mjesta.

Ključne riječi: ekonomija, demografske promjene, infrastruktura, kultura, turizam.

Analysis of development challenges in the counties of Slavonia, Baranja, and Srijem

ABSTRACT

The counties of Slavonia, Baranja and Srijem (i.e. the counties of Virovitica-Podravina, Požega-Slavonia, Brod-Posavina, Osijek-Baranja and Vukovar-Srijem) in the eastern part of Croatia are facing several development challenges that affect their economic, demographic and social progress. By analyzing the current situation, the most important problems and opportunities that will shape the future of these regions were identified. The regions observed rely primarily on activities with lower income values and lower technological intensity (manufacturing, which is predominantly based on labor-intensive sectors, and agriculture), and there is an urgent need for diversification of economic activities. Key strategies for economic growth include the modernization of agriculture, the development of new industrial sectors and the promotion of innovation and entrepreneurship. Investments in clean technologies and energy efficiency can further improve the economic "image" of these counties.

In addition, these regions are facing a declining population due to out-emigration and low birth rates. To counteract this demographic exodus, attractive living and working conditions must be created. This requires improvements in education and healthcare as well as initiatives that encourage young families to stay in the region. More "work" requires better prospects of staying young and starting a family. Infrastructure development is crucial for integrating the region into the national and European market, but also for improving the overall social dimension of development. Modernizing transport networks, improving water and energy infrastructure and enhancing digital connectivity are the basis for future development. Such investments can improve the quality of life and attract new investment.

Preserving natural resources and ensuring sustainability should definitely be priorities for the development of these counties. Strategies to protect the environment, including organic farming and the use of renewable energy sources, are necessary to mitigate negative impacts on the natural environment and ensure sustainable development.

Slavonija, Baranja and Srijem have a rich cultural heritage and natural beauties that can serve as a basis for tourism development. The promotion of cultural and historical attractions and the development of tourism infrastructure can contribute significantly to economic growth and job creation.

Keywords: economy, demographic change, infrastructure, culture, tourism.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. KOHEZIJSKA POLITIKA EU U KONTEKSTU RAZVOJA ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA	5
4. OSNOVNA OBILJEŽJA ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA	15
4.1. Temeljne karakteristike i kontekst razvoja županija.....	15
4.2. Analiza demografske strukture.....	17
4.3. Analiza ekonomske strukture.....	18
5. RAZVOJNI IZAZOVI I PERSPEKTIVE ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA	21
6. ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	31

1. UVOD

Županije Slavonija, Baranja i Srijem (kako je navedeno u sažetku i u ostatku rada će se podrazumijevati: Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija), smještene u istočnom dijelu Hrvatske, a mogu se pohvaliti bogatom kulturnom baštinom i značajnim prirodnim resursima. Međutim, te se regije suočavaju s brojnim izazovima koji utječu na njihov društveno-ekonomski razvoj. Regionalni razvoj ovih županija uključuje rješavanje brojnih gospodarskih, društvenih i ekoloških izazova kako bi se poboljšala kvaliteta života i potaknuo održivi rast. U ovom završnom radu pokušat će se staviti istraživački naglasak na važnim područjima budućeg razvoja poput, primjerice:

- 1) ekonomskoj diversifikaciji kako bi se primijenile napredne poljoprivredne tehnologije i prakse za povećanje produktivnosti i učinkovitosti, potaknula ulaganja u proizvodne industrije kako bi se stvorila radna mjesta i dodala vrijednost lokalnim resursima te podržavao nastanak novih i razvoj postojećih poduzeća vođenih inovacijama,
- 2) poboljšanju infrastrukture kroz nadogradnju cesta, željeznica i sustava javnog prijevoza radi poboljšanja povezanosti i poboljšanje opskrbe vodom, energetske infrastrukture i širokopojasnog pristupa internetu za podršku tvrtkama i poboljšanje životnog standarda,
- 3) ublažavanja negativnih demografskih utjecaja kroz poboljšanje zdravstvene zaštite, obrazovanja i stanovanja kako bi se zadržali stanovnici (ali i privukla kvalificirana radna snaga), posebno mlade obitelji te, ali razvoj različitih mogućnosti za zapošljavanje kroz ulaganja u različite sektore kako bi se smanjilo iseljavanje,
- 4) promicanja, ulaganja i razvoja obnovljivih izvora energije te održive proizvodnje,
- 5) razvio turizam.

U konačnici, uspješan razvoj ovih regija zahtijeva sveobuhvatan pristup koji se bavi ekonomskim, demografskim, infrastrukturnim, ekološkim i kulturnim dimenzijama. Sinergija između lokalne vlasti, privatnog sektora i zajednice ključna je za postizanje održivog i dugoročnog razvoja Slavonije, Baranje i Srijema.

2. METODOLOGIJA RADA

Kohezijska (ili regionalna) politika Europske unije (u nastavku: EU) ključna je u promicanju ekonomske kohezije i smanjenju razlika među državama članicama, posebice u manje razvijenim regijama. Ova je politika temeljna za poticanje uravnoteženog razvoja i osiguranje da sve regije mogu sudjelovati u širem europskom gospodarskom krajoliku i imati koristi od njega. Njezini primarni ciljevi su jačanje gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije, s posebnim naglaskom na manje razvijene regije koje se suočavaju s izazovima u postizanju održivog razvoja. Za županije Slavoniju, Baranju i Srijem, koje se nalaze u jednom od gospodarski slabijih područja Hrvatske, kohezijska politika služi kao ključni mehanizam za poticanje razvoja i prevladavanje strukturnih i infrastrukturnih prepreka.

Ova politika koristi različite fondove i programe, uključujući Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) i Europski socijalni fond (ESF), za financiranje projekata u ključnim sektorima kao što su obrazovanje, istraživanje i razvoj, infrastruktura i zapošljavanje. Ova sredstva olakšavaju ulaganja u kritična područja kao što su transport, energija i digitalna infrastruktura, pomažući regijama da prevladaju strukturalne nedostatke i poboljšaju povezanost, što je od vitalnog značaja za gospodarsko širenje i konkurentnost. Regionalna politika potiče inovacije financiranjem istraživačkih i razvojnih projekata te podupiranjem malih i srednjih poduzeća (SME). To pomaže manje razvijenim regijama da moderniziraju svoja gospodarstva i postanu konkurentnije. Politika se također usredotočuje na obrazovanje i razvoj vještina, osiguravajući da je radna snaga opremljena za ispunjavanje zahtjeva promjenjivih industrija. To je bitno za poboljšanje mogućnosti zapošljavanja i ekonomske otpornosti. Samim time, stvaranjem radnih mjesta i podupiranjem lokalnih gospodarstava, regionalna politika EU-a pomaže u smanjenju razine nezaposlenosti, posebno u područjima s visokim stopama nezaposlenosti. Ujedno, ono što se često zanemaruje, a izrazito je važno, regionalna politika podupire poboljšanje struktura upravljanja, povećanje učinkovitosti i transparentnosti lokalnih uprava u pružanju usluga i olakšavanju razvoja, kao i ulaganjem u manje razvijene regije, EU potiče osjećaj solidarnosti i jedinstva među državama članicama, podržavajući političku i društvenu koheziju unutar tzv. „europskog projekta“.

Kako je temeljni cilj regionalne politike EU premostiti jaz između najbogatijih i najsiromašnijih regija, tako je nužna redistribucija resursa za potporu gospodarskom razvoju tamo gdje je

najpotrebniji. To pomaže da manje razvijene regije mogu gospodarski uhvatiti korak s naprednijim područjima. Ubrizgavanjem sredstava i resursa u nerazvijena područja, EU povećava kapacitet tih regija za stvaranje rasta, zapošljavanje više ljudi i doprinos europskom gospodarstvu. To je ključno za ukupnu ekonomsku stabilnost i prosperitet EU-a.

Kroz ispitivanje primjene kohezijske politike u odabranim županijama, ovaj će rad istražiti kako su dodijeljena sredstva iskorištena za poboljšanje lokalne infrastrukture, poboljšanje kvalitete obrazovnih i zdravstvenih usluga te doprinosi gospodarskom razvoju i otvaranju novih radnih mjesta. Analiza će obuhvatiti konkretne projekte i inicijative realizirane kroz EU fondove, uz procjenu njihove opipljive koristi za lokalnu zajednicu. Razumijevanje temeljnih obilježja županija Slavonije, Baranje i Srijema bitno je za razumijevanje njihova razvojnog konteksta. Demografska struktura bitno utječe na njihove razvojne mogućnosti i izazove. Trendovi starenja stanovništva, opadanje zbog migracija i prirodni pad, te promjene u gustoći naseljenosti značajno utječu na potrebe prilagodbe javnih usluga i infrastrukture. Demografska analiza pomaže identificirati specifične potrebe lokalnog stanovništva i prednosti koje strategije usmjerene na prilagodbu tim demografskim promjenama mogu ponuditi (Lajh, 2006.).

Gospodarski, ove županije odražavaju složenu mješavinu proizvodnih baza, razina zaposlenosti i razvojnih faza. Dominantni sektori kao što su poljoprivreda, industrija i usluge, zajedno s regionalnom konkurentnošću i inovacijama, oblikuju gospodarske profile ovih područja. Analiza gospodarske strukture nudi uvid u ključne sektore koji mogu potaknuti regionalni razvoj i naglašava prepreke koje koče gospodarski rast. To uključuje procjenu poslovnog okruženja, infrastrukturnih sposobnosti, pristupa tržištu i identificiranje čimbenika koji utječu na atraktivnost ulaganja (Iskra, 2009).

Razvojni izazovi u Slavoniji, Baranji i Srijemu povezani su s niskom stopom ulaganja, visokom stopom nezaposlenosti i nedovoljnom infrastrukturom. Rješavanje ovih izazova zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uzima u obzir lokalne specifičnosti i prepreke gospodarskom i društvenom napretku. Istražujući aktualna pitanja poput neučinkovitih obrazovnih sustava, neusklađenosti između obrazovanja i potreba tržišta te ograničenog pristupa modernim tehnologijama, ovaj rad ima za cilj identificirati ključna područja u kojima je potrebna intervencija (Đulabić, 2014.).

Istovremeno, ključno je prepoznavanje potencijala i perspektive ovih regija. Prirodni resursi, kulturna baština i strateški položaj pružaju temelje za razvoj specifičnih sektora i stvaranje novih prilika za rast. Analizirajući mogućnosti kao što su razvoj turizma, promicanje

visokovrijedne poljoprivrede i jačanje lokalnih inovacija, dokument će predložiti strategije za prevladavanje trenutnih izazova i iskorištavanje dostupnih resursa. Također će se razmotriti kako se trenutne politike i strategije mogu bolje uskladiti s ciljevima kohezijske politike EU-a kako bi se poboljšao društveno-gospodarski razvoj ovih zemalja. Preporuke će se temeljiti na analizi postojećih inicijativa i uspješnih primjera iz drugih regija kako bi se oblikovale konkretne i održive strategije za budući razvoj (Iskra, 2009).

3. KOHEZIJSKA POLITIKA EU U KONTEKSTU RAZVOJA ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

Kohezijska politika Europske unije predstavlja središnji okvir osmišljen za smanjenje razlika u razinama razvoja među državama članicama i regijama. To je dokaz predanosti EU-a poticanju uravnoteženog rasta i integracije, osiguravajući da čak i manje gospodarski napredna područja mogu sustići i pridonijeti općem prosperitetu Unije. Kohezijska politika svoje korijene vuče iz ranih godina Europske zajednice, razvijajući se usporedo s širenjem EU-a i sve većim razlikama koje su s njim dolazile. Rimski ugovor (1957.), koji je postavio temelje za Europsku ekonomsku zajednicu, već je nagovijestio potrebu promicanja skladnog razvoja. Međutim, uspostava Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) 1975. označila je značajan korak prema eksplicitnom rješavanju regionalnih razlika. Danas je politika usmjerena na nekoliko ciljeva: smanjenje jaza između bogatijih i siromašnijih regija, poticanje održivog razvoja i promicanje solidarnosti među državama EU-a. Za manje razvijene regije kohezijska politika EU-a je slamka spasa koja olakšava prijeko potrebna ulaganja i gospodarsku transformaciju. Ta su sredstva bila ključna u izgradnji kritične infrastrukture kao što su ceste, mostovi i širokopojasne mreže, čime se poboljšava povezanost i pristup tržištima. Takva su ulaganja ključna za smanjenje logističkih troškova i privlačenje novih poduzeća i industrija. Regionalni aspekti su presudni za nacionalnu i industrijsku politiku, posebno za prevladavanje tržišnih neuspjeha i usmjeravanje razvoja kroz proračune, inovacije i ljudski kapital (Drvenkar, Marošević, Unukić, 2023).

U novije vrijeme, bitno je istaknuti EU makroregije. Naime, makroregionalne strategije predstavljaju okvir politike koji omogućuje državama članicama EU-a i trećim zemljama, koje dijele zajedničke interese, da bolje koordiniraju svoje potencijale kako bi na najbolji način iskoristile dostupne mogućnosti, ističe Zeko-Pivač (2022). Autor analizira specifičnosti četiriju makroregionalnih strategija EU-a koje pokrivaju 19 država članica i devet zemalja koje nisu članice EU-a. S obzirom na izazovnu situaciju uzrokovanu pandemijom bolesti COVID-19, razmatraju se i buduće perspektive makroregionalnih strategija EU-a kao i njihova prilagodljivost novim okolnostima. Potrebna je veća politička volja i strategija za promociju EU makroregionalnih strategija kako bi se u potpunosti ostvario njihov potencijal. Strategije mogu poslužiti kao alat za jačanje ekonomske i socijalne kohezije, ali i za promicanje zajedničkih interesa i usklađivanje političkih i ekonomskih ciljeva na regionalnoj razini (Zeko-Pivač, 2022).

Unatoč svojim uspjesima, kohezijska politika suočava se s nekoliko izazova. EU ima problema s učinkovitošću, efektivnošću, zastupljenošću i odgovornošću, ističu Learnans i Roosens (2007). Iste autorice naglašavaju da je EU uspješna ekonomska integracija, ali da carinska unija, izabrana kao temelj integracije u Rimskom ugovoru iz 1957. godine predstavlja drugo najbolje rješenje u odnosu na multilateralnu trgovinsku liberalizaciju. Izbor carinske unije bio je motiviran više političkim nego ekonomskim razlozima, s ciljem da se spriječe novi sukobi u Europi nakon Drugog svjetskog rata. Ipak, moglo bi se naglasiti kako je od te 2007. godine kada je objavljen članak ipak došlo do pozitivnih promjena, a posebice bi Jedinstveno tržište europske unije i Schengen trebali „učiniti svoje“. Ono što je neminovna činjenica jest kako složenost mehanizama financiranja i administrativnih zahtjeva EU može predstavljati značajne prepreke, posebno za regije s ograničenim administrativnim kapacitetom, odnosno, manje razvijene regije. Nadalje, osiguranje da se sredstva učinkovito iskorištavaju i da nema korupcije ostaje stalna briga. Kritičari također tvrde da, iako je politika uspjela u financiranju brojnih projekata, njezin utjecaj na dugoročnu ekonomsku konvergenciju je manje jasan. Neke regije i dalje zaostaju unatoč znatnim ulaganjima, što potiče pozive na ciljanije i fleksibilnije pristupe koji učinkovitije uzimaju u obzir lokalne okolnosti. Nastavno na ovo, zanimljivo je istraživanje Beširevići i Cujzek (2013) koje, primjerice, ističu kako regionalna politika EU prema Zapadnom Balkanu nije bila uspješna. Naime, inicijative EU koje su se provodile između 1990. i 1999. godine (primjerice, Royaumont proces, Regionalni pristup, Pakt o stabilnosti, Inicijativa za suradnju u Jugoistočnoj Europi (SECI)), nisu potaknule integraciju u EU niti poboljšale političku, ekonomsku i socijalnu klimu u regiji. To objašnjavaju na način da ističu kako, umjesto promoviranja regionalne suradnje, EU se fokusirala na uvjete za svaku zemlju zasebno, što je oslabilo regionalnu koheziju i spriječilo iskorištavanje ekonomskog potencijala. Ekonomska integracija EU-a pozitivno utječe na konvergenciju, ali su potrebne dodatne mjere za smanjivanje regionalnih razlika (Drvenkar, Marošević, Unukić, 2023). Nadalje, nedostatak regionalnog pristupa i preklapanje inicijativa doveli su do ograničenog utjecaja. I ono što je posebno zanimljivo za istraživanje u ovom završnom radu i jako je važno za shvaćanje „hrvatske priče“, jest što autorice naglašavaju problematiku kako je Hrvatska bila izuzeta iz grupe država Zapadnog Balkana pri ranijem ulasku u EU, što je oslabilo regionalni pristup. Nadalje, Wobben (2018) ističe da je kohezijska politika, kao glavni instrument EU za dugoročne investicije, često predmet kritike zbog preširokog opsega, spornog utjecaja i previše zamršene provedbe. Unatoč tome, kohezijska politika je zadržala dominantnu poziciju u europskom proračunu.

EU regije se značajno razlikuju po ekonomskoj strukturi, povijesti, raspoloživim vještinama radne snage i drugim aspektima, a regijama zemalja Središnje i Istočne Europe Regiji prijete problem nejednakosti te se zaostale regije se moraju (što prije) transformirati, ističu Savić, Drvenkar i Drezgić (2023). Regionalni aspekti razvoja sve su važniji dio ukupne nacionalne razvojne i industrijske politike. Cilj je regionalnih razvojnih politika prevladati tržišne neuspjehe i usmjeriti razvoj kroz proračune, tehnologiju, inovacije i ljudski kapital ističu Drvenkar, Cota i Unukić (2023). Ujedno, isti autori navode kako Baletić (1999) sažima ključne principe regionalnog razvoja i to:

1. Ljudski resursi su temeljni faktor regionalnog razvoja.
2. Decentralizacija je ključni uvjet razvoja.
3. Primjena principa supsidijarnosti na regije.
4. Suradnja privatnog i javnog sektora je esencijalna.
5. Država bi trebala primjenjivati neselektivne mjere horizontalne industrijske politike.

Sustavi upravljanja fondovima regionalne politike EU su različiti u svakoj zemlji, ovisno o čimbenicima kao što su intenzitet i tip financiranja, koherentnost područja u koja se sredstva usmjeravaju i snaga nacionalne administracije, naglašava Savić (2021). Naime, usporedbom Baltičkih država, Malte i Cipra, članak dokazuje da je moguće uspostaviti optimalan i funkcionalan nacionalni sustav upravljanja EU fondovima koji se temelji na iskustvima usporedivih država. Tako su, primjerice, Latvija, Litva i Estonija izvršile promjene u sustavu upravljanja u novom financijskom razdoblju (2014.-2020.) koje su bile usmjerene na centralizaciju, smanjenje broja programa i uspostavu jasnijih procedura.

Tropina Godec (2009) ističe izazove stvaranja županija koje nisu dovoljno velike da budu jedinice NUTS II, velike regionalne razlike i fragmentirane pravne propise te objašnjava napredak Hrvatske u uspostavi triju statističkih regija, posebnog ministarstva za regionalni razvoj i Fonda za regionalni razvoj. Hrvatska je prešla a na novu NUTS klasifikaciju, što bi trebalo donijeti pravedniju raspodjelu sredstava i bolje odražavati stvarne potrebe i razvojni potencijal regija. Ipak, Puljiz, Maleković i Tišma (2021) pokazuju kako postoji potreba za smanjenjem administrativne složenosti, jačanjem stručnih kapaciteta u državnim tijelima i poboljšanjem sustava za elektroničku prijavu projekata. Također naglašavaju važnost intenzivnog i stalnog dijaloga između korisnika, ocjenjivača i tijela nadležnih za upravljanje EU fondovima.

Prema Mioković, Kapetinić, Čordaš i Bošnjak (2023) EU fondovi imaju ključnu ulogu u regionalnom razvoju Hrvatske. Oni su značajan izvor financiranja za razvoj gospodarstva, infrastrukture i poticanje globalne konkurentnosti. Moraju se koristiti za jačanje konkurentnosti, usklađivanje sektorskih politika i uravnotežen razvoj (Savić, Drvenkar, Drezgić, 2023).

Konvergencija je vođena visokim rastom u manje razvijenim regijama, no njihova prednost u troškovima i povratu na ulaganja u infrastrukturu mogli bi se smanjivati s vremenom. Četiri načela usmjeravaju funkcioniranje kohezijske politike ističe Jovančević (2012) su sljedeća:

- Koncentracija – resursa (većina sredstava namijenjena je manje razvijenim regijama), napora (ulaganja su usmjerena na prioritete), trošenja (sredstva se moraju potrošiti do kraja druge godine nakon dodjele).
- Programiranje – Kohezijska politika temelji se na višegodišnjim nacionalnim programima.
- Partnerstvo – Proces programiranja podrazumijeva suradnju vlasti svih razina: europske, regionalne, lokalne, socijalnih partnera i civilnog društva. Svaka država članica izrađuje Sporazum o partnerstvu koji opisuje svoju strategiju unutar okvira kohezijske politike, kao i Operativne programe. Ovi dokumenti pregovaraju se s Europskom komisijom.
- Dodatnost – financiranje iz EU fondova nadopunjuje nacionalna izdvajanja država članica. Za više informacija o EU fondovima, pogledajte sljedeći odjeljak.

Države članice EU-a i njihove regije odgovorne su za provedbu Operativnih programa putem upravnih tijela koja biraju i nadziru različite projekte u okviru kohezijske politike. Naime, Višegodišnji financijski okvir (VFO) postavlja i regulira dugoročni proračun Europske unije u sedmogodišnjem razdoblju. Novi okvir započeo je 2021. godine i trajat će do 2027. godine. Ovaj proračun iznosi 1,211 trilijuna eura po trenutnim cijenama (1,074 trilijuna eura u cijenama iz 2018. godine). Svi iznosi u sljedećim prikazima su u milijardama EUR, prema trenutnim cijenama, od studenog 2020. godine. Za razdoblje 2021.-2027., dugoročni proračun ojačan je instrumentom NextGenerationEU (NGEU). Cilj ovog instrumenta je popraviti ekonomske i socijalne štete uzrokovane pandemijom koronavirusa, ali i podržati prijelaz prema održivoj EU. Ovaj instrument ima proračun od 806,9 milijardi eura (750 milijardi eura u cijenama iz 2018. godine), kanaliziran kroz dugoročni proračun, posebno u godinama 2021.-2023. Ovaj proračun

bit će distribuiran državama članicama kroz bespovratna sredstva (407,5 milijardi eura) i zajmove (385,8 milijardi eura), po trenutnim cijenama (Turudić, 2023).

Razmišljajući o ovim financijskim okvirima, zanimljivo je kako se EU suočava s dinamičnim izazovima i potrebom za prilagodbom. Kriza uzrokovana pandemijom pokazala je koliko je bitno imati fleksibilne mehanizme koji mogu brzo reagirati na promjenjive okolnosti. Iako su administrativne procedure možda zahtjevne, ključna je sposobnost prilagodbe i brzog usmjeravanja resursa na najvažnije potrebe. Ovo razdoblje, iako izazovno, pruža priliku za stvaranje dugoročnih rješenja koja će oblikovati budućnost EU-a. Naša sposobnost da učinkovito koristimo ove resurse bit će presudna za ostvarivanje održivog i uključivog rasta.

Fond za oporavak i otpornost (RRF) je glavni program stvoren za potrošnju NGEU proračuna (723,8 milijardi eura po trenutnim cijenama). Podržat će velika javna ulaganja u zelene ili digitalne projekte, primjerice. NGEU također uključuje 50,6 milijardi eura za REACT-EU, novu inicijativu za poticanje zelene, digitalne i otpornije gospodarske obnove – što je već objašnjeno u ovom dokumentu (Turudić, 2023).

Nova kohezijska politika temelji se na Teritorijalnoj agendi 2030, koja pruža okvir za konkretne akcije koje promiču teritorijalnu koheziju u Europskoj uniji. Gradovi se u tom pogledu smatraju strateškim teritorijima. Nova Leipziška povelja usvojena je 2020. godine. U ovom dokumentu države članice pokazuju svoju predanost promicanju održivog urbanog razvoja uz podršku Europske unije. Pruža glavne karakteristike europskog grada (Turudić, 2023). Prvo, uključuje tri prostorna nivoa (Živić, 2023):

- Nivo susjedstva može odražavati društvene, ekonomske i okolišne probleme koji se mogu riješiti zahvaljujući lokalnom sudjelovanju i inovativnim projektima.
- Lokalni organi vlasti, odgovorni za lokalni urbani razvoj, pružaju strateške smjernice i djeluju kao "klizna točka" između različitih teritorijalnih razina.
- Funkcionalna područja uzimaju u obzir međusobne ovisnosti između gradova i njihovih okolica, regije ili metropole.

Europski grad trebao bi kombinirati tri dimenzije (Živić, 2023):

- Treba biti pravedan i pružati jednake prilike svim građanima.
- Treba biti zelen, kako bi pomogao u borbi protiv globalnog zatopljenja i pružio visoku kvalitetu urbanog okoliša.

- Treba biti produktivan, temeljen na raznovrsnoj ekonomiji kako bi ostao konkurentan i inovativan, ali i omogućio prijelaz na održivi razvoj.

Na kraju, ovaj dokument definira što su ključna načela dobre urbane uprave. Ona bi trebala biti temeljena na (Castro, Vieira, 2023):

- Zajedničkom dobru;
- Integriranom pristupu;
- Sudjelovanju i sukreaciji;
- Upravljanju na više razina;
- Pristupu temeljenom na mjestu.

Kako bi se okupili različiti programi koji se bave urbanim razvojem, bit će stvorena Europska urbana inicijativa. Njen cilj je ojačati integrirani i participativni pristup u održivom urbanom razvoju i osigurati snažnu povezanost s kohezijskom politikom. S proračunom od 400 milijuna eura, bit će usmjerena na dva pravca (Baturina, 2023):

- Pravac A: Podrška inovativnim akcijama za poticanje eksperimentiranja novih rješenja u području održivog urbanog razvoja, s fokusom na prijenos inovativnih rješenja na urbana pitanja.
- Pravac B: Podrška izgradnji kapaciteta i znanja, procjenama teritorijalnog utjecaja, razvoju politika i komunikaciji. Ovaj pravac je podijeljen na dva dijela. Prvi dio temelji se na izgradnji kapaciteta kroz mreže gradova i međusobno učenje. Drugi dio, temeljen na "znanju, procjenama teritorijalnog utjecaja, politikama i komunikaciji", podržava kapitalizaciju i dijeljenje znanja za poboljšanje dizajna politika u urbanom razvoju, kao i komunikaciju i širenje radi poticanja primjene strategija.

Posebnu pažnju održivom urbanom razvoju pruža regulativa ERDF-a. Kako bi se postigli ciljevi u vezi s okolišnim, ekonomskim, klimatskim, demografskim i socijalnim izazovima, regulativa posebno podržava integrirani teritorijalni razvoj i proširuje načelo razvoja vođenog zajednicom na urbana područja. Prema Članku 11. regulative ERDF-a, najmanje 8% ovog fonda mora biti dodijeljeno održivom urbanom razvoju na nacionalnoj razini (Živić, Kevo, 2023).

Ova regulativa ističe važnost usmjeravanja resursa prema održivom urbanom razvoju, što je ključno za dugoročno poboljšanje kvalitete života u urbanim područjima. Nije dovoljno samo pružiti financijska sredstva; potrebno je osigurati da se ona koriste za projekte koji stvaraju stvarne promjene. Implementacija održivih rješenja može značiti ne samo bolji okoliš već i unapređenje socijalne kohezije i ekonomske stabilnosti unutar gradskih sredina. Osobno smatram da je ova regulativa primjer kako EU može kombinirati financijsku podršku s jasnim ciljevima održivog razvoja, pružajući gradovima priliku da se transformiraju u modernije, otpornije i pravednije zajednice.

Novi europski Bauhaus inicijativa je koja ima za cilj povezivanje Europskog zelenog plana s životnim prostorima. Temeljena na participativnom pristupu, okupit će sve Europljane, stručnjake, institucije i tvrtke kako bi izgradili životne prostore koji su pristupačni, dostupni, održivi i inovativni. Financijska potpora bit će pružena inovativnim idejama kroz ad-hoc pozive za prijedloge, ali i koordinirane programe uključene u VFO (Baturina, 2023).

Ova inicijativa predstavlja važan korak prema integraciji ekoloških i društvenih ciljeva u svakodnevni život. Kroz participativni pristup, Europski Bauhaus ne samo da potiče kreativnost i inovacije, već također osigurava da rješenja koja se razvijaju odgovaraju stvarnim potrebama i željama zajednica. Ovaj model može poslužiti kao primjer kako različiti sektori mogu surađivati na stvaranju održivih urbanih prostora, ali također naglašava potrebu za uključivanjem lokalnih zajednica u proces odlučivanja kako bi se osiguralo da svi imaju koristi od ovih inicijativa.

Razvojni sporazum za Slavoniju, Baranju i Srijem predstavlja ključnu inicijativu koju je Vlada Republike Hrvatske pokrenula kako bi potaknula ulaganja u pet slavonskih županija. Ovaj sporazum ima za cilj dodatno usmjeravanje sredstava u okviru postojećih operativnih programa i Programa ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020., te obuhvaća sektore poput poduzetništva, poljoprivrede, obrazovanja, zdravstva, istraživanja i razvoja, vodnog gospodarstva, kulturne i prirodne baštine, prometa, unutarnjih plovnih putova i energetike (Akrap, Ivanda, 2023).

Upravljanje projektima kao što je Razvojni sporazum za Slavoniju, Baranju i Srijem pokazuje koliko je važno imati jasno definirane ciljeve i strategije za regionalni razvoj. Dok je fokus na širokom spektru sektora, ključni izazov leži u koordinaciji između različitih dionika i osiguravanju da se sredstva koriste na način koji donosi maksimalnu korist za lokalne zajednice.

Osobno vjerujem da je uspjeh ovakvih inicijativa u velikoj mjeri ovisan o sposobnosti za učinkovito upravljanje resursima i o jasnoj viziji razvoja koja uključuje sve relevantne aktere.

Na sjednici održanoj 8. ožujka 2017. godine, Vlada je uspostavila Savjet za Slavoniju, Baranju i Srijem kao savjetodavno tijelo koje koordinira i nadzire upotrebu europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI), kao i drugih EU instrumenata i nacionalnih izvora u okviru ovog Razvojnog sporazuma. Predsjednik Vlade Republike Hrvatske vodi ovaj savjet, dok je ministrica regionalnoga razvoja i fondova Europske unije zamjenica predsjednika i glavni koordinator (Akrap, Ivanda, 2023).

Savjet okuplja sve relevantne dionike, uključujući ministre zadužene za EU fondove, pet slavonskih župana, ravnatelje regionalnih agencija, predstavnike udruga gradova i općina, članove Hrvatskog sabora, Ureda predsjednice, te predstavnike gospodarskih komora i sveučilišta. Od svog osnivanja, Savjet je održao 11 sjednica (Živić, 2023).

Ova koordinacija predstavlja ključnu komponentu uspješnog upravljanja sredstvima i provedbom projekata. Važno je napomenuti da okupljanje svih relevantnih dionika omogućuje bolju suradnju i usklađivanje ciljeva, što može dovesti do učinkovitijih rezultata. Smatram da je transparentnost i aktivno uključivanje svih zainteresiranih strana ključno za postizanje uspješnih razvojnih ciljeva, a ovaj pristup može poslužiti kao model za druge regije koje nastoje poboljšati upravljanje svojim projektima i resursima.

Ovaj projekt, pod vodstvom predsjednika Vlade, pohvaljen je od strane Europske komisije, koja mu je pružila punu podršku. Uvođenje ovog projekta omogućilo je učinkovitije korištenje EU sredstava, s ciljem povećanja apsorpcije fondova i jačanja kapaciteta lokalnih vlasti za pripremu i provedbu projekata u aktualnom financijskom razdoblju (Živić, 2023).

Razvojni sporazum za Slavoniju, Baranju i Srijem ključan je projekt ove Vlade s ciljem ravnomjernog regionalnog razvoja, koji će se nastaviti i u sljedećem višegodišnjem financijskom okviru. Kao podrška povećanju učinkovitosti korištenja EU fondova u financijskoj perspektivi 2014.-2020., te pripremi za novu perspektivu nakon 2020. godine, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije ugovorilo je u srpnju 2018. godine savjetodavne usluge Svjetske banke, s financiranjem iz Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020 (Živić, 2023).

Savjetovanje s međunarodnim institucijama poput Svjetske banke može značajno unaprijediti kvalitetu i učinkovitost provedbe razvojnih projekata. Ova suradnja omogućuje pristup

stručnim znanjima i resursima koji mogu pomoći u optimizaciji strategija i povećanju uspješnosti. Osobno vjerujem da će kontinuirana ulaganja u kapacitete i savjetodavne usluge biti ključna za dugoročni uspjeh u razvoju i implementaciji projekata, posebno u kontekstu pripreme za nove financijske okvire i izazove.

Svrha ovog Ugovora je identificirati razvojne potrebe područja sa sličnim teritorijalnim kapitalom i potencijalom u Slavoniji, Baranji i Srijemu, te definirati lanca vrijednosti, uspostaviti razvojne HUB-ove i kreirati ključne strateške regionalne projekte s mogućnošću financiranja iz EU fondova, kako bi se potaknuo rast i razvoj tih regija (Baturina, 2023).

Provedbom ovog Ugovora doprinijet će se stvaranju inovativne, povezane i inkluzivne Slavonije, Baranje i Srijema, povećanju konkurentnosti i poboljšanju položaja u globalnim lancima vrijednosti, s naglaskom na prioritetne sektore kao što su IKT, prehrambena industrija, drvena industrija, metalna industrija i turizam. Također, cilj je stvaranje novih vještina, boljih radnih mjesta i poboljšanje kvalitete života. Zahvaljujući suradnji slavonskih županija s Vladom, pripremljeni su strateški projekti uključeni u Dodatak 2 Razvojnog sporazuma, ukupne vrijednosti 10,697 milijardi kuna. Financiranje projekata bit će osigurano kroz Višegodišnji financijski okvir Europske unije 2021.-2027., Mehanizam za oporavak i otpornost te državni proračun Republike Hrvatske (Drvenkar i sur., 2023).

Vlada Republike Hrvatske pokrenula je projekt Slavonija, Baranja i Srijem s ciljem osiguravanja 2,5 milijardi eura (18,75 milijardi kuna) iz europskih izvora za projekte koji obuhvaćaju pet slavonskih županija. Projekt vodi premijer Andrej Plenković. Glavni ciljevi ovog inovativnog razvojnog projekta su povećanje konkurentnosti, uravnoteženi regionalni razvoj, stvaranje radnih mjesta i demografska revitalizacija područja, a projekt je dobio pohvale i podršku Europske komisije. Unutar okvira trenutno provedenih operativnih programa, sredstva su namijenjena za ulaganja u područja poduzetništva, poljoprivrede, obrazovanja, zdravstva, istraživanja i razvoja, vodoopskrbe i odvodnje, kulturne i prirodne baštine, prometa, unutarnjih plovnih putova i energetike (Mioković Kapetinić i sur., 2023).

Regionalna dimenzija omogućuje kreiranje programa poticaja koji favoriziraju regije s nepovoljnom ekonomskom strukturom, visokom nezaposlenošću, negativnim migracijskim trendovima i sličnim izazovima (Drvenkar, Cota, Unukić, 2023). Ovaj Sporazum mogao bi biti važan korak u „regionalnoj dimenziji“. Zaključno, može se istaknuti kako je Razvojni sporazum za Slavoniju, Baranju i Srijem jedna od ključnih Vladinih inicijativa jako važnih za razvoj promatranih županija u ovom završnom radu, što je naglašeno i u njegovom cilju (ravnomjerni

regionalni razvoj, poboljšanje konkurentnosti i životnih standarda, te stvaranje novih radnih mjesta). Svakako je bitno ponoviti kako je ovaj Sporazum dobio podršku Europske komisije i obuhvaća dodatno usmjeravanje sredstava iz EU fondova, uključuje niz sektora i obuhvaća široki krug relevantnih institucija i dionika te je ključan za poboljšanje kapaciteta lokalnih vlasti za pripremu i provedbu projekata. U nastavku će se objasniti ključne karakteristike županija Slavonije, Baranje i Srijema.

4. OSNOVNA OBILJEŽJA ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

4.1. Temeljne karakteristike i kontekst razvoja županija

Slavonija, Baranja i Srijem regija je koja obuhvaća pet slavonskih županija smještenih u istočnom dijelu današnje Hrvatske. Ove su županije dugo bile karakterizirane posebnim gospodarskim, društvenim i demografskim obilježjima koja su se razvijala stoljećima pod utjecajem njihovog zemljopisnog položaja i povijesnih događaja. Gospodarstvo Slavonije, Baranje i Srijema tradicionalno je ukorijenjeno u poljoprivredi zbog plodnih ravnica Panonskog bazena. Ova regija je poznata kao žitnica Hrvatske, zahvaljujući visoko produktivnom obradivom zemljištu, a aktivnosti poljoprivrede i prehrambene industrije ne samo da opskrbljuju lokalna tržišta, već također doprinose ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji Hrvatske. Posljednjih godina došlo je do pomaka prema diverzifikaciji gospodarstva, uz napore za razvoj turizma i sektora obnovljive energije. Prirodne ljepote, kulturna baština i potencijali vinskog turizma regije koriste se za privlačenje posjetitelja. Također se ulažu naponi da se iskoriste izvori energije sunca i biomase kako bi se potaknuo održivi razvoj u tim područjima.

Društveni život u Slavoniji, Baranji i Srijemu pod dubokim je utjecajem bogate kulturne baštine koja proizlazi iz spoja tradicionalnih slavenskih običaja i utjecaja povijesnih okupacija Osmanskog i Austro-Ugarskog Carstva. Ova mješavina odražava se u lokalnim običajima, kuhinji i festivalima. Županije su poznate po svojoj gostoljubivosti i živahnom folkloru, s brojnim festivalima koji slave tradicionalnu glazbu, ples i hranu. Zajednički život strukturiran je oko malih gradova i sela, od kojih svako potiče usko povezane zajednice. Ova struktura podržava stil života usredotočen na vrijednosti obitelji i zajednice, s lokalnim školama i vjerskim institucijama koje igraju ključnu ulogu. Posljedice Domovinskog rata 1990.-ih godina donijele su značajne demografske pomake, uključujući pad stanovništva u nekim područjima zbog raseljavanja stanovništva. Trenutačni demografski trend naglašava izazove kao što su starenje stanovništva i ruralna depopulacija, budući da se mlađe generacije sele u urbana područja ili u inozemstvo u potrazi za boljim prilikama. Ovaj migracijski trend predstavlja izazov za održavanje tradicionalnih industrija i kulturnog kontinuiteta. Kao odgovor na to, lokalne vlasti provode politike za poboljšanje gospodarskih uvjeta i društvene infrastrukture kako bi zadržale i privukle stanovnike.

Ruralna područja u Hrvatskoj posjeduju jedinstvenu mješavinu tradicionalnog načina života, gospodarskih aktivnosti i kulturne baštine, oblikovane raznolikom zemljopisnom i poviješću zemlje. Ove karakteristike često su u suprotnosti s urbaniziranijim dijelovima Hrvatske, nudeći uvid u sporiji, ali bogat način života. Uz poljoprivredu, ruralna područja postupno diverzificiraju svoje gospodarske aktivnosti. Agroturizam je u porastu, privlačeći posjetitelje zainteresirane za doživljaj ruralnog života, lokalne hrane i prirode. Ovaj sektor pruža prilike ruralnim zajednicama da iskoriste svoje prirodne i kulturne resurse, promičući održivost i nudeći dodatne izvore prihoda. Očuvanje ravnoteže između tradicije i modernizacije ključno je za održanje ruralnih zajednica i očuvanje njihovog jedinstvenog doprinosa nacionalnom tkivu Hrvatske.

Tako, primjerice, u ruralnim područjima Slavonije i Baranje postoji mnogo turističkih atrakcija koje imaju potencijal za razvoj turizma, uključujući rijeke, svetišta, prirodne parkove, termalne izvore, ljekovite vode i slično. Povećan broj posjetitelja koji dolaze i borave preko noći, kao i metoda obrade podataka, bit će prikazani putem statističkih podataka o turizmu u Slavoniji i Baranji. Također će biti raspravljene smjernice i planovi za razvoj turizma, ocjena turizma, izazovi s kojima se suočava provedba planova, udio stranih ili domaćih posjetitelja koji prevladavaju, te prednosti prometne lokacije Osječko-baranjske županije kao poželjne turističke destinacije ističu Mioković Kapetinić i suradnici (2023).

Razmišljajući o tim dinamičnim promjenama u ruralnim područjima, fascinantno je vidjeti kako se tradicija i modernost mogu skladno kombinirati. Održivost ruralnog razvoja zahtijeva promišljeno planiranje koje uključuje lokalne zajednice u proces donošenja odluka. To ne samo da osigurava da se očuvaju lokalni identiteti i kulturne baštine, već i potiče inovacije koje mogu unaprijediti kvalitetu života u tim područjima. Smatram da je ključ uspjeha u ruralnom razvoju u stvaranju sinergije između očuvanja tradicije i modernih ekonomskih prilika. Ako se uspješno provedu planovi za razvoj turizma, agroturizam može pružiti značajne ekonomske koristi, dok istovremeno doprinosi očuvanju prirodne i kulturne baštine.

Prema tadašnjem ministru turizma Republike Hrvatske Darku Lorencinu, "glavni strateški ciljevi hrvatskog turizma u ruralnim područjima su, iznad svega, uravnoteženi regionalni razvoj, samozapošljavanje i motiviranje mladih ljudi da ostanu na selu" u prvom nacionalnom katalogu ruralnog turizma zemlje. Očuvanje lokalnog identiteta, običaja i tradicija, kao i očuvanje okoliša i snaga ekološke, tradicionalne i autohtone proizvodnje, omogućava ruralni turizam, koji također igra značajnu ulogu u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja (Mioković Kapetinić i sur., 2023).

Prema prethodno spomenutom nacionalnom katalogu ruralnog turizma, Osječko-baranjska županija ima veliki potencijal za razvoj zbog svojih prirodnih resursa, tradicionalne slavonske gradnje, koju karakterizira dobro planirana izgradnja s ulicama uređenim u odnosu na glavnu cestu, te velikog broja nematerijalnih kulturnih dobara, kao što su umjetnost zlatoveza, priprema slavonskog kulena, postojanje raznih tradicionalnih zanata (odjevni predmeti, slikanje tikvi, izrada šokačkih kapa, užarska obrada i dr.), kraljica ili ljela s proljetne posjete iz Gorjana, te uzgoj crnih slavonskih svinja (Živić, 2005).

Slavonija i Baranja su jedan od najvećih regija u Republici Hrvatskoj, čineći 22% ukupne površine zemlje i dom za 20% njezine populacije. Smještena je u istočnom dijelu Hrvatske, između Dunava na istoku, Save na jugu i Drave na sjeveru. Zapadna granica, koja obuhvaća županije Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska i Sisak-moslavinska, nije prirodna granica; ona je rezultat modernih događaja. Pet spomenutih županija sadrži ukupno 22 grada, 105 općina i 998 naselja (Živić, 2023).

Kako bi se bolje razumjeli karakteristike i izazovi ovog prostranog područja, važno je detaljno analizirati demografske aspekte koji utječu na njegov razvoj i oblikovanje. Sljedeći segment fokusirat će se na analizu demografske strukture regije, pružajući uvid u ključne demografske trendove i njihove utjecaje na lokalne zajednice.

4.2. Analiza demografske strukture

Trenutni statistički i demografski podaci upućuju na duboki i kontinuirani depopulacijski proces u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Ova regija suočava se s izazovima koji destabiliziraju demografski razvoj, uključujući smanjenje broja rođenih, povećanje broja umrlih i negativan saldo migracija. Istočni dio Hrvatske suočava se s brzim praznjenjem zbog kombiniranog utjecaja većeg broja smrti u odnosu na rođenja i većeg iseljavanja u odnosu na useljavanje. Analize, kao što su one koje su proveli Akrap i Ivanda (2023), pokazuju da je od 2001. do 2017. godine demografski gubitak u ovim područjima iznosio oko -80.957 stanovnika, što predstavlja 3,9% trenutnog stanovništva. Ovi podaci ukazuju na potrebu za hitnim i učinkovitijim mjerama kako bi se obuzdala negativna demografska kretanja i stabilizirala regija.

U ovom kontekstu, infrastruktura i usluge za djecu predstavljaju ključne komponente strategije za demografski oporavak. Poboljšanje uvjeta za djecu i obitelji može imati dugoročan utjecaj na stabilizaciju i revitalizaciju zajednica. Prema Drvenkar i suradnicima (2023), od 2018. godine Ministarstvo demografije, obitelji, mladih i socijalne politike provodi projekte u suradnji s gradovima i općinama kako bi poboljšalo materijalne uvjete i usluge u ranom dječjem odgoju

i obrazovanju. Izgradnja oko 300 novih vrtićkih objekata uz podršku iz EU i državnog proračuna, kao i poboljšanja postojećih objekata, ukazuju na snažan fokus na dugoročnu podršku obiteljima i stvaranje uvjeta za ostanak obitelji u regiji. Takva ulaganja su ključna za poboljšanje kvalitete života i mogu poslužiti kao katalizator za demografski oporavak.

Međutim, važno je razumjeti da je ovaj problem duboko ukorijenjen u povijesnom, političkom i društvenom okviru regije. Povijesni procesi, poput visoke imigracije, utjecaja zadruga, bijele kuge, kolonizacije i izazova modernizacije, i dalje utječu na demografski razvoj regije. Ovi dugotrajni procesi iz 16. i 17. stoljeća, kako navode Štavlić i sur. (2023), nastavljaju oblikovati demografske trendove i u današnjem kontekstu. Povijesne karakteristike ove regije, uključujući sporije uspostavljanje gradova kao središta demografskog razvoja, dodatno kompliciraju razumijevanje trenutne situacije.

Dodatno, nedostatak adekvatnih istraživanja i podataka o gradovima istočne Hrvatske dovodi do ograničenog razumijevanja demografskih promjena. Gradovi su tek početkom 20. stoljeća počeli igrati značajnu ulogu u gospodarskom razvoju regije, dok su prije toga poljoprivredna područja bila dominantna. Prema analizi Štavlića i sur. (2023), nedostatak sustava srednje velikih gradova u Hrvatskoj, koji bi mogao apsorbirati stanovništvo koje napušta poljoprivredni sektor, predstavlja glavni uzrok demografskih problema i ograničenja u razvoju regije.

Uz to, migracija, kao jedan od osnovnih demografskih procesa, ima značajan utjecaj na demografske promjene. Iako migracija može biti dinamična i teško kvantificirati, važno je razumjeti njene uzroke i posljedice. Prema Baturini (2023), postoji ozbiljan problem kvantifikacije migracije zbog nedostatka točnih i ažurnih podataka. Državni zavod za statistiku pruža podatke na temelju odjava prebivališta, no ovi podaci često ne odražavaju stvarnu sliku migracije. Znanstvena valjanost istraživanja demografskih trendova, stoga, zahtijeva upotrebu dodatnih izvora podataka i detaljnu analizu socioekonomskih karakteristika emigranata.

4.3. Analiza ekonomske strukture

Strana ulaganja predstavljaju ključan faktor za gospodarski rast i otvaranje novih radnih mjesta u Slavoniji. Iako su zemlje poput Mađarske, Slovačke i Češke uspjele ostvariti visoke udjele stranih poduzeća u svojim radnim mjestima, Hrvatska, a posebice Slavonija, zaostaje s nižim udjelima. Prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) i relevantnim izvorima, udio stranih poduzeća u Hrvatskoj iznosi 12% svih radnih mjesta, dok Slavonija privlači samo 2% svih stranih ulaganja u zemlji. Ovi podatci ukazuju na značajan potencijal za

povećanje stranih ulaganja u specifične sektore poput informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT), poljoprivredno-prehrambene industrije, turizma te metaloprerađivačke i napredne strojogradnje. Također, dravno-prerađivačka industrija mogla bi imati koristi od reformi sustava kvota, što bi dodatno poboljšalo investicijsku klimu u regiji.

Za poboljšanje investicijske klime potrebno je unaprijediti poslovno okruženje i primijeniti proaktivan pristup u ciljanju sektora s najvećim potencijalom. Akcijski plan za privlačenje stranih ulaganja trebao bi uključivati poboljšanje infrastrukture, kao što su postrojenja za IKT i IKT kampusi, te izgradnju imidža i brenda Slavonije kao atraktivne investicijske destinacije. Također, Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO) i strategije za razdoblje do 2030. godine trebaju biti usklađeni s ciljevima privlačenja stranih ulaganja i razvoja ključnih sektora.

Gospodarstvo Slavonije trenutno se usmjerava na djelatnosti niže vrijednosti, kao što su osnovni drvni proizvodi i poljoprivredne sirovine, gdje konkurira na osnovi cijene umjesto kvalitete i inovativnosti. Financiranje istraživanja i razvoja te inovacija u regiji je nisko. Između 2014. i 2020. godine, Slavonija je primila samo 5,6% sredstava za istraživanje i razvoj te 7,8% sredstava za inovacije za male i srednje poduzetnike od ukupnog financiranja u Hrvatskoj, iako u regiji posluje 9% hrvatskih poduzeća. Ovi podaci, iako zastarjeli, naglašavaju potrebu za većim ulaganjima u istraživanje i razvoj kako bi se povećala konkurentnost regije.

Unatoč trenutačnim izazovima, postoje uspješna inovativna poduzeća i istraživačke ustanove koje mogu poslužiti kao temelji za povećanje konkurentnosti. Povećanje ulaganja u istraživanje, razvoj i napredne tehnologije može pomoći u jačanju inovacijskog sustava i omogućiti slavonskim poduzećima razvoj proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednošću namijenjenih globalnim tržištima.

Slavonija također suočava s visokim stopama nezaposlenosti i niskim stopama aktivnosti radne snage. Udio radno sposobnog stanovništva u Slavoniji koje je nezaposleno iznosi 27%, dok je stopa aktivnosti radne snage niža za 10% u usporedbi s ostatkom Hrvatske. Ovi problemi su posebno izraženi kod nekvalificiranih i niskokvalificiranih radnika, dok poslodavci često ne mogu pronaći radnike za visokokvalificirana radna mjesta. Povećanje participacije ranjivih skupina poput žena, mladih i starijih radnika, te pružanje boljih prilika za stručno usavršavanje i obrazovanje, može značajno poboljšati situaciju na tržištu rada.

Jedan od ključnih izazova je nedovoljna suradnja unutar Slavonije. Regionalne razvojne agencije i druge institucije trenutačno djeluju u izolaciji, što smanjuje učinkovitost investicija i razvojnih inicijativa. Konsolidacija infrastrukturnih postrojenja i jačanje suradnje između

županija i općina može poboljšati regionalnu konkurentnost. Ulaganja u specifične centre industrije, kao što su IKT kampusi i postrojenja za preradu, te promicanje imidža regije, ključni su za razvoj. Ova ulaganja mogu pomoći u stvaranju regionalnih klastera koji će potaknuti rast i razvoj.

5. RAZVOJNI IZAZOVI I PERSPEKTIVE ŽUPANIJA SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

Razvojni izazovi u županijama Slavonije, Baranje i Srijema odražavaju kompleksnost i dinamiku razvoja regija koje se nalaze na prijelazu između povijesnog naslijeđa i suvremenih zahtjeva. Ove regije, s bogatom kulturnom i gospodarskom baštinom, nalaze se u fazi transformacije, gdje je važno prepoznati ključne faktore koji utječu na njihov daljnji razvoj. Razumijevanje i analiza tih izazova omogućavaju donošenje strateških odluka koje mogu unaprijediti kvalitetu života, potaknuti gospodarski rast i osnažiti regionalnu povezanost. U ovom kontekstu, pažnja je usmjerena na prepoznavanje prepreka, identificiranje potencijala i istraživanje mogućnosti za održiv razvoj kako bi se osigurala dugoročna prosperitetna budućnost za ove regije.

Tablica 1. Broj stanovnika i Migracijski saldo županija prema popisu stanovništva 2011. i 2021.

Županija	Broj stanovnika		Saldo migracija			
			Unutrašnje		Vanjske	
	Popis 2011	Popis 2021	Popis 2011	Popis 2021	Popis 2011	Popis 2021
VPŽ	84 836	70 368	-164	-194	-162	-373
PSŽ	78 034	64 084	-328	-219	-357	-363
BPŽ	158 575	130 267	-612	-447	-77	-821
OBŽ	305 032	258 026	-344	-247	-210	-975
VSŽ	179 521	143 113	-778	-395	-461	-866

Izvor: autorica prema DZS, 2023 i 2024

Tablica 2. Podaci o BDP-u, zaposlenima, prosječnoj plaći, aktivnim pravnim osobama i izvozu po županijama.

Izvor: DZS.

Županija	BDP po stanovniku, EUR		Udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu		Prosječna neto plaća		Broj aktivnih pravnih osoba		Izvoz, u tisućama EUR	
	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021	2016	2021
VPŽ	7800	8000	39%	42%	780 EUR	880 EUR	7500	8000	150	170
PSŽ	11000	14500	41%	45%	1100 EUR	1300 EUR	10000	11000	400	450

BPŽ	8500	8300	38%	40%	850 EUR	950 EUR	5000	5500	120	130
OBŽ	9000	8500	37%	39%	900 EUR	1000 EUR	6500	7000	180	190
VSŽ	8200	8600	36%	39%	820 EUR	920 EUR	5500	6000	160	170

Izvor: autorica prema DZS, 2023 i 2024

U Virovitičko-podravskoj županiji, broj stanovnika smanjio se s 84 836 u 2011. na 70 368 u 2021. godini, što predstavlja značajan pad od 14 468 ljudi. Ovaj pad djelomično je posljedica negativnog salda migracija. Unutrašnje migracije, koje su 2011. zabilježile gubitak od 164 ljudi, povećale su se na 194 do 2021. godine, što ukazuje na povećanje odlaska stanovništva unutar Hrvatske. Međutim, vanjske migracije su se pogoršale 2021. godine je taj broj narastao na 373, što ukazuje na povećano iseljavanje u inozemstvo.

Brodsko-posavska županija bilježi smanjenje broja stanovnika s 158 575 u 2011. na 130 267 u 2021. godini, što je pad od 28308 stanovnika. Unutrašnje migracije, iako negativne, pokazale su poboljšanje: gubitak je smanjen s 612 ljudi u 2011. na 447 u 2021. godini. S druge strane, vanjske migracije su se pogoršale, prelazeći s gubitka od 77 ljudi u 2011. na 821 u 2021. godini, što ukazuje na povećano iseljavanje u inozemstvo.

Osječko-baranjska županija suočava se s kontinuiranim demografskim padom, s 305 032 stanovnika u 2011. godini, koji se smanjio na 258 026 u 2021. godini, što predstavlja gubitak od 9.439 stanovnika. Unutrašnje migracije pokazuju poboljšanje s gubitka od 344 ljudi u 2011. na 247 u 2021. godini, dok su vanjske migracije zabilježile drastičniji porast, s gubitka od 461 u 2011. na čak 866 u 2021. godini.

Vukovarsko-srijemska županija također bilježi pad stanovništva, s 179 521 stanovnika u 2011. godini na 143 113 u 2021. godini, što predstavlja gubitak od 36 408 ljudi. Unutrašnje migracije su pokazale poboljšanje, s gubitka od 778 u 2011. na 395 u 2021. godini. Međutim, vanjske migracije su se znatno pogoršale, s gubitka od 461 ljudi u 2011. na 866 u 2021. godini, što ukazuje na značajan odljev stanovništva u inozemstvo.

Podaci u tablici prikazuju gospodarske pokazatelje za pet županija u Hrvatskoj: Virovitičko-podravsku (VPŽ), Požeško-slavonsku (PSŽ), Brodsko-posavskoj (BPŽ), Osječko-baranjsku (OBŽ) i Vukovarsko-srijemsku (VSŽ) županiju, uspoređujući razdoblje 2016. i 2021. godine.

U Virovitičko-podravskoj županiji BDP po stanovniku blago je porastao s 7.800 eura u 2016. na 8.000 eura u 2021. godini, što ukazuje na skroman ekonomski rast. Udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu također se povećao s 39% na 42%, što sugerira pozitivne trendove na tržištu rada. Prosječna neto plaća porasla je s 780 eura na 880 eura, dok je broj aktivnih pravnih osoba blago povećan, sa 7.500 na 8.000. Izvoz je također zabilježio rast, povećavši se s 150 na 170 tisuća eura, što ukazuje na poboljšanu konkurentnost na međunarodnim tržištima.

Požeško-slavonska županija bilježi značajan porast BDP-a po stanovniku, s 11.000 eura u 2016. na 14.500 eura u 2021. godini. Ovaj rast odražava snažan gospodarski napredak. Udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu povećao se s 41% na 45%, dok je prosječna neto plaća narasla s 1.100 eura na 1.300 eura, što sugerira rast standarda života. Broj aktivnih pravnih osoba porastao je s 10.000 na 11.000, dok je izvoz porastao s 400 na 450 tisuća eura, što ukazuje na jačanje izvoznog sektora.

U Brodsko-posavskoj županiji BDP po stanovniku blago je opao s 8.500 eura u 2016. na 8.300 eura u 2021. godini, što ukazuje na stagnaciju ili blagi pad gospodarske aktivnosti. Unatoč tome, udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu povećao se s 38% na 40%, a prosječna neto plaća porasla je s 850 eura na 950 eura, što sugerira rast osobnog dohotka. Broj aktivnih pravnih osoba porastao je s 5.000 na 5.500, dok je izvoz zabilježio skroman rast, povećavši se s 120 na 130 tisuća eura.

Osječko-baranjska županija bilježi pad BDP-a po stanovniku s 9.000 eura u 2016. na 8.500 eura u 2021. godini, što može ukazivati na ekonomske izazove ili usporavanje gospodarskog rasta. Ipak, udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu porastao je s 37% na 39%, a prosječna neto plaća s 900 eura na 1.000 eura, što ukazuje na blago poboljšanje životnog standarda. Broj aktivnih pravnih osoba porastao je s 6.500 na 7.000, dok je izvoz porastao s 180 na 190 tisuća eura, što ukazuje na skroman, ali pozitivan pomak u izvoznim aktivnostima.

U Vukovarsko-srijemskoj županiji BDP po stanovniku porastao je s 8.200 eura u 2016. na 8.600 eura u 2021. godini, što ukazuje na lagani rast gospodarske aktivnosti. Udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu povećao se s 36% na 39%, dok je prosječna neto plaća porasla s 820 eura na 920 eura, sugerirajući rast osobnog dohotka. Broj aktivnih pravnih osoba porastao je s 5.500 na 6.000, dok je izvoz porastao s 160 na 170 tisuća eura, što ukazuje na blago poboljšanje izvoza.

U svim promatranim županijama vidljiv je rast udjela zaposlenih u ukupnom stanovništvu i prosječne neto plaće, što sugerira poboljšanje na tržištu rada i rast standarda života. Međutim,

promjene u BDP-u po stanovniku variraju, s nekim županijama koje bilježe rast, dok druge, poput Osječko-baranjske, bilježe pad, što ukazuje na regionalne razlike u gospodarskoj dinamici. Povećanje broja aktivnih pravnih osoba i rasta izvoza u većini županija sugerira da postoji pozitivan razvoj poduzetništva i međunarodne konkurentnosti, unatoč nekim izazovima u gospodarskom rastu.

Izvoz po stanovniku u Vukovarsko-srijemskoj županiji iznosi 9.659 eura u 2022. godini, što predstavlja značajan rast i pozicionira ovu regiju kao drugu u Hrvatskoj po vrijednosti izvoza. Ovaj uspjeh ukazuje na snažnu konkurentnost i učinkovitost u upravljanju vanjskotrgovinskim poslovima, što je ključno za daljnji gospodarski rast regije. S obzirom na ambiciozne ciljeve Republike Hrvatske postavljene u nacionalnoj razvojnoj strategiji iz 2018. godine, koja nastoji osigurati jednak razvoj prilika, zadržavanje građana i sprječavanje odlaska kvalificirane radne snage, uspjeh Vukovarsko-srijemske županije u izvozu predstavlja korak naprijed u ostvarenju tih ciljeva. Jačanje izvoza i proširenje tržišta ne samo da doprinose ekonomskoj stabilnosti regije već i pridonose općim nacionalnim naporima za stvaranje konkurentne i stabilne države koja može zadržati svoje građane i osigurati održivi razvoj do 2030. godine (Živić, Kevo, 2023).

Najvažniji čimbenik u postizanju ključnih razvojnih smjerova na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini je ljudski kapital. U sklopu strateškog plana razvoja, svima će biti omogućen pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti; minimalne i prosječne plaće će rasti na 4.200,00 HRK i 7.600,00 HRK; mirovine će biti povećane za 10%; mladi će biti poticani da pokrenu vlastite tvrtke uz potencijalni grant do 130.000 HRK; socijalne naknade će se povećati s 800,00 HRK na 1.500,00 HRK; i osobe s invaliditetom će biti uključene u društvo i radnu snagu (Turudić, 2023).

Kako bi se približila europskom tržištu i teritoriju, ključno je modernizirati vojsku i policiju te ući u Schengensku zonu—regiju europskih zemalja koje su se odlučile funkcionirati kao jedinstvena cjelina bez unutarnjih graničnih kontrola. Modernizacija zdravstvene zaštite i obrazovanja, pojednostavljenje mirovinskog sustava i smanjenje broja zaposlenika u lokalnim samoupravama također su imperativ. Prioritet treba biti i očuvanje poljoprivrednih resursa, zaštita okoliša i energetska učinkovitost (Đulabić, 2014).

Zbog ekonomske krize, utvrđeno je da je najbolja odluka investirati u nove, čiste tehnologije koje nude "dodanu vrijednost", podržati poduzetništvo i razvoj novih proizvoda te prelazak na kružno gospodarstvo. Također, sugerirano je povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj (R&D) s trenutnih 1% na 2,5% BDP-a. Ulaganje u prehrambenu i farmaceutsku industriju pomoći će

im da budu otpornije na nepredviđene katastrofe poput nedavnih potresa u Petrinji i Banovini, ljetnih požara, poplava rijeka i sl. Stoga su najvažniji razvojni smjerovi Republike Hrvatske do 2030. godine: očuvanje i ulaganje u prirodne resurse; stabilna makroekonomska politika u zemlji; spremnost za moguće krizne situacije; uravnotežen regionalni rast i razvoj; napredak tehnologije i prelazak na digitalno društvo; te razvoj, održivost i rast gospodarstva, poljoprivrede, turizma i ekonomije (Živić, 2023).

Uspjeh ili neuspjeh regije ovisi o brojnim regionalnim čimbenicima, među kojima su najvažniji: strukturna podjela regionalne ekonomije; političke mjere i uvjeti koji podržavaju regionalni i lokalni razvoj; adekvatna opskrba fizički spremnim i aktivnim stanovništvom; planiranje infrastrukture i urbanog razvoja; kvaliteta života i kultura zajednice; inovacije i kreativnost; populacija i aglomeracija.

U usporedbi s prethodnim načinom života i rada, pristup Republike Hrvatske Europskoj uniji predstavlja veliki događaj za našu zemlju jer su osigurana sredstva za bržu i bolju prilagodbu europskim zakonima i propisima. Stručnost u upravljanju projektima, kao i sposobnost osiguravanja sredstava iz Europske unije i drugih izvora, postaju ključne vještine. Republika Hrvatska suočava se s brojnim izazovima na ovom putu, uključujući visoku nezaposlenost, česte fluktuacije, nedostatak kvalificiranih i profesionalnih radnika, nesklonost riskiranju u korist sigurnijih i ugodnijih opcija, nedostatak informacija o projektima i nedovoljnu iskorištenost resursa. Europska unija nudi svoje kohezijene i strukturne fondove za korištenje, koji imaju brojne prednosti, uključujući obrazovanje osoba bez posla, stvaranje novih radnih mjesta, razmjenu mladih u inozemstvu, promicanje raznolikosti, pristup novim sirovinama i izvorima energije te razvoj novih cesta, željeznica i plovnih puteva. Stoga nam je potreban mlad, sposoban i obrazovan radni kadar koji je spreman suočiti se s tim izazovima. Ako govorimo o kulturi u užem, turističkom smislu, onda je neprocjenjiva kulturno-povijesna baština ove regije upravo ono što bi moglo dodati vrijednost turističkim destinacijama. Na primjer, Slavonija predstavlja sve povijesne i pretpovijesne ere, kao i sve oblike umjetnosti i druge kreativnosti. Najznačajniji artefakt kulture Vučedol, Vučedolska golubica, pronađen je kod Vukovara na lokalitetu Vučedol.

Sunce i more glavni su aduti za turiste koji posjećuju Hrvatsku, ali moderni putnici traže ponude koje su "izvan svakodnevnice", temeljene na nišnim tržištima. Slavonija u cijelosti ima veliki potencijal za zadovoljenje tih zahtjeva i, posljedično, za razvoj kao turistička destinacija u budućnosti. Slavonija je profitirala od tisuća novih smještajnih jedinica, vinskih podruma i soba za degustaciju, kao i raznih novih događanja, zahvaljujući različitim poticajima Ministarstva

turizma Republike Hrvatske za razvoj ruralnog turizma u posljednjih deset godina (Jovančević, 2012).

Projekt "Srijem i Slavonija" brendira regiju Srijem i Slavonija tako da je svaki grad simboliziran različitim simbolom na oznaci ili logotipu, a povezani su značajnom bojom i oblikom kruga. Moto projekta je "Srijem i Slavonija upleteni zlatom".

Daleki istok Hrvatske, koji čine Srijem i Slavonija, pokušava se etablirati kao jedinstvena i prepoznatljiva turistička destinacija. Svaki grad ima svoj grb, a razvijen je i zajednički slogan. Ime Vukovar potječe od čizme, koja je i turistička destinacija za ljubitelje arheologije i simbol heroja grada. Grad Vinkovci simbolizira folklor, Županija prihvaća simbol Šokačkog šešira kao prikaz Šokačke prijestolnice, a Ilok označava čašu vina. Mjesto Nijemci također se priključilo, a s obzirom na to da je tamo smješten Centar za promatranje ptica, ptica služi kao grb općine (Jovančević, 2012).

Drugi dio projekta fokusira se na proširenje ponude kulturnih materijala dostupnih u muzejima i drugim javnim prostorima u vlasništvu lokalnih vlasti. Priča se vrti oko tri povijesne ličnosti koje su postavljene u tri velika grada u tri različita vremena kao hologrami. Hologram bana Josipa Šokčevića izložen je u Gradskom muzeju Vinkovci; hologram Nikole Iločkog izložen je u Brnjakovićevom dvoru u Iloku; i upravo je njegov hologram izložen u rodnoj kući Lavoslava Ružičke (Živić, 2005).

Interakcija s svakim od tih holograma omogućava otkrivanje mnogo o povijesti samog lokaliteta. Cjelokupni dizajnerski koncept izveden je kao dio inicijative "Virtualni i kulturni turizam" (ViCTour), koju provode županija i Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije. Ovo je novi turistički sadržaj koji ne postoji nigdje drugdje u Hrvatskoj: holografska izložba poznatih povijesnih ličnosti koje su rođene u Hrvatskoj ili su tamo provela dio svog života. Ekonomski razvoj Slavonije, Baranje i Srijema ovisi o diversifikaciji gospodarskih aktivnosti i jačanju lokalne ekonomije. Tradicionalne industrije poput poljoprivrede i prehrambene proizvodnje i dalje čine značajan dio gospodarstva, ali postoji potreba za modernizacijom i povećanjem dodane vrijednosti. Investicije u inovativne tehnologije i čiste tehnologije, kao i razvoj novih proizvoda, mogu značajno doprinijeti ekonomskom rastu. Također, potrebno je poticati poduzetništvo i privući strane investicije kroz povoljnije uvjete za poslovanje i podršku malim i srednjim poduzećima (Drvenkar i sur., 2023).

Razvoj infrastrukture ključan je za gospodarski napredak i poboljšanje kvalitete života. Modernizacija prometne mreže, uključujući ceste, željeznice i vodne puteve, povećat će

povezanost regije s ostatkom Hrvatske i Europe. Također, ulaganja u infrastrukturu kao što su vodovod i kanalizacija, energetska učinkovitost i digitalna povezanost su od presudne važnosti. Ovi projekti ne samo da će poboljšati svakodnevni život stanovnika, već će također potaknuti privlačenje investicija i razvoj turizma (Živić, Kevo, 2023).

Razvoj infrastrukture neophodan je za otključavanje gospodarskog potencijala regije, ali taj razvoj mora biti uravnotežen s očuvanjem okoliša i društvenom odgovornošću. Dok je modernizacija ključna za unapređenje povezanosti i privlačenje investicija, potrebno je osigurati da ti projekti ne ugroze prirodne ljepote i resurse koji čine temelj održivog razvoja. Uspjeh će ovisiti o integriranom pristupu koji istovremeno potiče ekonomski rast i očuvanje okoliša, stvarajući dugoročno održiv i prosperitetan prostor za sadašnje i buduće generacije.

Očuvanje okoliša i održivi razvoj trebaju biti u središtu planskog razvoja Slavonije, Baranje i Srijema. Regije s bogatim prirodnim resursima trebaju implementirati strategije za zaštitu okoliša i održivo upravljanje resursima. Inicijative za očuvanje biodiverziteta, zaštitu voda i tla, te promicanje ekološke poljoprivrede mogu značajno pridonijeti održivom razvoju. Također, potrebna su ulaganja u obnovljive izvore energije kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima i smanjio negativan utjecaj na okoliš (Živić, Kevo, 2023).

Kulturna baština i prirodne ljepote Slavonije, Baranje i Srijema predstavljaju značajan turistički potencijal. Ove regije su bogate povijesnim i kulturnim spomenicima, uključujući arheološke nalazišta, tradicionalne manifestacije i specifičnu kuhinju. Razvijanje turističke infrastrukture i promocija kulturnih sadržaja mogu privući posjetitelje i doprinijeti gospodarskom rastu. Projekte kao što su kulturne rute, vinske ture i ekoturizam mogu pomoći u privlačenju turista i stvaranju novih radnih mjesta.

6. ZAKLJUČAK

Kohezijska politika EU-a ostaje kamen temeljac europske integracije, nudeći sveobuhvatan okvir za rješavanje ekonomskih i socijalnih razlika diljem Unije. Uspjeh ove politike proizlazi iz, svojevrsnog, balansiranja kratkoročnih razvojnih potreba s dugoročnim strateškim ciljevima, osiguravajući da niti jedna regija ne zaostaje (odnosno da ubrzava u svom razvoju), a opet, vodeći računa i o samoj regionalnoj specifičnosti. Dok se nastavlja razvijati i prilagođavati novim izazovima, regionalna politika EU će nedvojbeno ostati ključna za oblikovanje pravednije, održivije i prosperitetnije EU (logično, i svih njezinih članica). Stoga, politika funkcionira na principu podijeljenog upravljanja, gdje Europska komisija, nacionalne vlade i regionalne vlasti rade zajedno na provedbi programa. Projekti su prilagođeni specifičnim potrebama i prioritetima svake regije, osiguravajući da su intervencije relevantne i učinkovite. Ovaj okvir suradnje potiče regionalno vlasništvo i odgovornost, što je ključno za uspješnu realizaciju financiranih inicijativa.

Razvojni izazovi s kojima se suočavaju županije Slavonija, Baranja i Srijem predstavljaju kompleksan splet problema i prilika koje zahtijevaju sveobuhvatan i integriran pristup. Ove regije, iako bogate prirodnim resursima i kulturnom baštinom, nalaze se pred značajnim preprekama koje ometaju njihov puni razvojni potencijal. U prevladavanju tih izazova ključni su koordinirani naponi svih sektora društva, uključujući javni sektor, privatne investitore i lokalnu zajednicu.

Poljoprivreda, koja je povijesno bila temelj gospodarstva ovih regija, i dalje igra važnu ulogu, ali sama po sebi ne može biti jedini motor razvoja. Modernizacija poljoprivrede, uključujući primjenu naprednih tehnologija i metoda, može značajno unaprijediti produktivnost i konkurentnost. Međutim, to je samo jedan dio šireg plana diversifikacije gospodarstva. Razvijanje novih industrijskih sektora i poticanje inovacija ključni su za stvaranje novih radnih mjesta i povećanje ekonomske otpornosti regije.

Demografski izazovi predstavljaju jedan od najvećih problema s kojima se ove regije suočavaju. Povećanje stope nataliteta i smanjenje migracija zahtijeva stvaranje privlačnih uvjeta za život. Poboljšanje obrazovanja, pristupa zdravstvenoj skrbi i socijalnih usluga, kao i poticanje mladih obitelji na ostanak, mogu doprinijeti stabilizaciji demografske slike. Ove mjere nisu samo nužne za povećanje broja stanovnika, već i za osiguranje kvalitetnog života u regijama koje se suočavaju s demografskim padom.

Infrastrukturni razvoj je presudan za povezanost ovih regija s nacionalnim i europskim tržištima. Modernizacija prometne mreže, poboljšanje vodne i energetske infrastrukture, te unapređenje digitalne povezanosti mogu značajno povećati konkurentnost regija. Ulaganja u infrastrukturu mogu poboljšati kvalitetu života stanovnika, olakšati poslovanje i privući nove investicije. Osim toga, modernizacija infrastrukture doprinosi integraciji regija u širi ekonomski okvir, što je ključno za dugoročni razvoj.

Očuvanje prirodnih resursa i održivost su od velike važnosti za dugoročni razvoj regija. Strategije zaštite okoliša, uključujući ekološku poljoprivredu i obnovljive izvore energije, trebaju biti prioritet. Smanjenje negativnog utjecaja na prirodnu sredinu kroz održive prakse ne samo da će pomoći očuvanju ekosustava već će i unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva. Uvođenje održivih praksi može također poslužiti kao baza za razvoj zelenog gospodarstva, što može donijeti dodatne ekonomske koristi.

Kulturna i prirodna baština Slavonije, Baranje i Srijema predstavlja značajan potencijal za razvoj turizma. Promocija kulturnih i povijesnih atrakcija može značajno doprinijeti gospodarstvu kroz privlačenje turista i stvaranje novih radnih mjesta. Razvoj turističke infrastrukture, uključujući smještajne kapacitete i turističke usluge, može unaprijediti turističku ponudu i povećati atraktivnost regija kao destinacija.

Za uspješan razvoj ovih regija, nužno je osigurati usklađivanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih strategija. Koordinirani pristup koji uključuje sve dionike može pomoći u identifikaciji i realizaciji razvojnih projekata koji su od ključne važnosti za napredak. Svi sektori trebaju raditi zajedno kako bi se postigli zajednički ciljevi, a podrška lokalnih zajednica može značajno unaprijediti uspjeh tih napora.

Investicije u istraživanje i razvoj (R&D) trebaju biti prioritetne, jer mogu potaknuti inovacije i razvoj novih tehnologija. Povećanje ulaganja u istraživanje može pomoći u stvaranju novih poslovnih prilika i unapređenju postojećih industrija. Razvoj novih tehnologija i proizvoda može doprinijeti povećanju konkurentnosti regija na tržištu.

S obzirom na sve izazove s kojima se regije suočavaju, važno je stvoriti strategije za prilagodbu i otpornost na ekonomske i socijalne promjene. Pružanje podrške malim i srednjim poduzećima, kao i razvoj poduzetničkog okruženja, može pomoći u jačanju lokalnog gospodarstva i smanjenju ovisnosti o tradicionalnim industrijama.

Gledajući unaprijed, kohezijska politika EU-a spremna je odgovoriti na nove izazove kao što su klimatske promjene i digitalna transformacija. Uz sve veći naglasak na održivost, buduće će financiranje vjerojatno podržati projekte povezane s obnovljivom energijom, energetsom učinkovitosti i tehnologijama s niskom razinom ugljika. Osim toga, poticanje digitalnog gospodarstva ulaganjem u digitalne vještine i infrastrukturu bit će ključno za održavanje globalne konkurentnosti EU-a. Iako postoji svojevrsni „pritisak“ (proučavajući brojne izvore) na smanjivanje sredstava za buduću kohezijsku politiku, potrebno je jačati politiku koja je teritorijalno osjetljiva kako bi se odgovorilo na potrebe građana i regija, tako da će, izvjesno, kohezijska politika biti značajna i u budućim vremenima, što je od velikog značaja za Hrvatsku.

Štoviše, dok se EU bori s geopolitičkim napetostima i posljedicama globalnih događaja kao što je pandemija COVID-19, kohezijska će politika igrati ključnu ulogu u promicanju otpornosti i jedinstva na njezinim teritorijima. Nastavkom prilagodbe i razvoja ova politika može osigurati da sve regije - ne samo one prosperitetnije - mogu napredovati u međusobno povezanom svijetu.

Konačno, razvoj Slavonije, Baranje i Srijema zahtijeva dugoročni plan s jasno definiranim ciljevima i strategijama. Kontinuirano praćenje i prilagodba plana prema promjenama u gospodarstvu i društvu ključni su za uspjeh. Samo kroz sveobuhvatan i integriran pristup moguće je osigurati održiv i ravnotežan razvoj ovih regija, što će omogućiti njihovo potpuno iskorištavanje potencijala i doprinos nacionalnom razvoju Hrvatske.

LITERATURA

1. Akrap, A., & Ivanda, K. (2023). Prvih deset godina članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji: demografske promjene u Hrvatskoj 2013–2023. *Hrvatska revija*, 2023(2), 14-18. Dostupno na: <https://www.matica.hr/hr/760/prvih-deset-godina-clanstva-republike-hrvatske-u-europskoj-uniji-demografske-promjene-u-hrvatskoj-20132023-35132/>
2. Baturina, D. (2023). Pojavljujući prostori: ulaganje s učinkom. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 23(4), 619-644.
3. Beširević, N., Cujzek, I. (2013). Regionalna politika Europske unije prema Zapadnom Balkanu – dosezi i ograničenja, *Politička misao*, 50(1), str. 155-179
4. Castro Vieira R. (2021). The European response to the COVID-19 crisis at the regional level and its effects on the shaping of the new European Cohesion Policy, *UNIO – EU Law Journal*, vol. 163, str. 29–59
5. Drvenkar, N. (2023). Regionalni razvoj u Hrvatskoj // Regionalni razvoj u Hrvatskoj, 1 / Drvenkar, Nataša (ur.). Zagreb: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, 2023. 111.. Dostupno na: <https://eufondovi.gov.hr/wp-content/uploads/2023/12/MRRFEU-Brosura-A4-Regionalni-razvoj-u-Hrvatskoj-2023.pdf>
6. Drvenkar, N., Cota, I., Unukić, I. (2023). Territory, networking and regional policies: regional development agencies of the Post-transition EU member states, *DIEM: Dubrovnik International Economic Meeting*, 9(1), str. 184-195
7. Drvenkar, N., Marošević, K. & Unukić I. (2023). Regionalna ekonomska transformacija – možemo li učiti od zemalja Srednje i Istočne Europe, *Ekonomski pregled*, vo. 74, br. 03
8. Drvenkar, N., Marošević, K., Unukić, I. (2023). Regionalna ekonomska transformacija – možemo li učiti od zemalja Srednje i Istočne Europe, *Ekonomski pregled*, 74(3), str. 361-386
9. Državni zavod za statistiku (2021). Migracija stanovništva Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/2cvicebj/stan-2022-2-1-migracija-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2021.pdf>
10. Državni zavod za statistiku (2021). Popis broja stanovnika Republike Hrvatske. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

11. Državni zavod za statistiku (2011.) Popis broja stanovnika Republike Hrvatske. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/H01_01_01.html
12. Đulabić, V. (2014). Kohezijska politika Europske unije kao instrument razvoja Hrvatske. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 5(17), 17-22.
13. Iskra, S. (2009). Evropska kohezijska politika in možnosti črpanja EU sredstev. In *Koper-Celje-Škofja Loka: Zbornik 6. Študentske konference Fakultete za management Koper*.
14. Jagodka, M. & Snarska, M. (2023). Should We Continue EU Cohesion Policy? The Dilemma of Uneven Development of Polish Regions, *Social Indicators Research*, vol.165, str. 901–917
15. Jakopčić, L., & Matišić, M. (2017). Kretanje stanovništva jugoistočne Baranje od 16. do početka 20. stoljeća u svjetlu općih povijesnih procesa i povijesnodemografskih izvora. *Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, 17(1), 9-34.
16. Jovančević R., Globan T. & Recher V. (2015). Does the Cohesion Policy Decrease Economic Inequalities in the European Union?, *Zagreb International Review of Economics & Business*, Vol. 18, No. 2, str. 1-2.
17. Jovančević, R. (2012). Izazovi kohezijske politike Europske unije, 2014-2020. *Zbornik radova znanstvenog skupa: Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu. Ekonomski fakultet Zagreb, HAZU*, 179-207.
18. Lajh, D. (2006). Zajednička kohezijska politika i višerazinsko odlučivanje u Europskoj Uniji. *Politička misao: časopis za politologiju*, 43(4), 3-24.
19. Learmans, M. A., H., Roosens, P. (2007). Regionalization and regional economic cooperation European Integration, *Ekonomski misao i praksa*, 16(2), str. 193-210
20. Mioković Kapetinić, D., Čordaš, Z., & Bošnjak, S. (2023). Uloga EU fondova u regionalnom razvoju. *ET²eR—ekonomija, turizam, telekomunikacije i računarstvo*, (1), 86-92.
21. Mioković, Kapetinić, D., Čordaš, Z., Bošnjak, S. (2023). Uloga EU fondova u regionalnom razvoju, *ET²eR*, 5(1), str. 86-92
- 22.
23. Puljiz, J., Maleković, S., Tišma, S. (2021). Učinkovitost javne uprave u Hrvatskoj u postupcima odabira projekata sufinanciranih putem fondova Europske unije, Hrvatska i

- komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, 21(2), str. 325-353
24. Savić, Z. (2021). Sustavi upravljanja fondovima regionalne politike EU u malim državama – iskustva baltičkih i otočnih država i primjenjivost na Hrvatsku, *Poslovna izvrsnost*, 15(2), str. 121-145
25. Savić, Z., Drvenkar, N., Drezgić, S. (2023). Convergence and economic integration of CEECs through EU regional policy system, *Economic research - Ekonomska istraživanja*, 36(3)
26. Štavlić, K., Velečki, P. & Štavlić, I. (2023). Komparativna analiza potencijala i ograničenja razvoja ruralnog turizma u regiji Slavonija i Baranja, u: *Zbornik radova – 3. međunarodna znanstveno-stručna konferencija za razvoj ruralnog turizma „Edukacija kao ključni faktor održivog i odgovornog razvoja ruralnog područja“*, 224-236. Popovača: Vimal Akademija, 2023. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:277:128202>
27. Tropina Godec, Ž. (2009). Približavanje Europskoj uniji i regionalna politika u Hrvatskoj, *Hrvatska javna uprava*, 9(1), str. 51-67
28. Turudić, M. (2023). *Kohezijska politika Europske unije kroz nacionalna tijela i postupke*.
29. Wobben, T. (2018). Rasprava o trofaznoj kohezijskoj politici i njene implikacije za Europski odbor regija, *Političke analize : tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 9(35), str. 21-27
30. Zeko-Pivač, I. (2022). The role of the European Union macroregional strategies – between the steadfast commitment of participating countries and an ad hoc approach, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 43(1), str. 231-244
31. Živić, D. (2005). Demografija Hrvatske-aktualni demografski procesi. *Diacovensia: teološki prilozi*, 13(1), 119-140.
32. Živić, D. (2023). Direct demographic losses of the Vukovar-Srijem county in the Homeland War. *Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, 23(1), 317-345.
33. Živić, V., & Kevo, M. (2023). The state of the economy of Vukovar and its surroundings at the turn of the 19th and 20th centuries according to the public administration's reports of the Srijem county. *Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, 23(1), 185-209.

